

ЩОДО КРИМІНАЛІЗАЦІЇ РЕЙДЕРСТВА ЯК ОКРЕМОГО СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

REGARDING THE CRIMINALIZATION OF RAIDING AS A SEPARATE COMPONENT OF A CRIMINAL OFFENSE

Коломійчук В.О., аспірант кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права

Київський національний торговельно-економічний університет,
адвокат

Адвокатське бюро «Штокалов та Партнери»

Стаття присвячена вирішенню наукового питання щодо доцільності криміналізації рейдерства як окремого складу кримінального правопорушення. Авторем узагальнено доктринальні та законотворчі пропозиції щодо криміналізації рейдерства у дві концепції. Перша концепція передбачає створення окремої статті у Кримінальному кодексі України під назвою «Рейдерство». У рамках аналізу цієї концепції проаналізовано пропозиції трьох законопроектів, які пропонували доповнити Кримінальний кодекс України новою статтею, а також думки науковців, які висловлювались щодо цього. Недоліком концепції є неможливість об'єднання усіх проявів рейдерства у рамках однієї статті, тому кожна така пропозиція була лише способом боротьби з конкретною формою прояву цього явища, що не можна назвати комплексною протидією. Окрім цього, як приклад наведено негативний досвід республіки Казахстан – єдиної пострадянської держави, Кримінальний кодекс якої було доповнено статтею з назвою «Рейдерство». Прихильники другої концепції вважають недоцільною криміналізацію рейдерства як окремого складу кримінального правопорушення та наголошують на необхідності протидіяти цьому явищу наявними кримінально-правовими заборонами, які умовно можна розділити на дві групи. Основними «антирейдерськими» кримінальними заборонами є ст. ст. 205-1, 206, 206-2 КК (перша група). Окрім цього, залежно від вибраного способу рейдерської атаки окремі рейдерські дії можуть кваліфікуватись за ст. ст. 186, 187, 189, 190, 296, 355, 356, 358, 365-2 КК тощо (друга група). Авторем підтримано зазначену концепцію, оскільки наявних кримінально-правових заборон нині достатньо для протидії рейдерству, яке є комплексним багатоепізодним явищем. Зроблено висновок, що поява ще однієї кримінально-правової заборони буде недоречною. Окрім цього, проблемним є об'єднання всіх форм рейдерства під одним поняттям та в одному складі кримінального правопорушення з огляду на різноманіття рейдерських методів. Водночас авторем наголошено на необхідності удосконалення наявних статей Кримінального кодексу України задля підвищення їх ефективності.

Ключові слова: рейдерство, протиправне захоплення майна підприємств, протидія господарській діяльності, економічна безпека.

The article is devoted to solving the scientific question of the expediency of criminalizing of illegal seizure of the companies as a separate component of a criminal offense. The author summarizes doctrinal and legislative proposals to criminalize illegal seizure of the companies into two concepts. The first concept envisages the creation of a separate article in the Criminal Code of Ukraine entitled "Raiding". As part of the analysis of this concept, the proposals of three bills that proposed to supplement the Criminal Code of Ukraine with a new article, as well as the views of scholars who expressed their views on this issue were analyzed. The shortcomings of the concept include the impossibility of combining all manifestations of illegal seizure of the companies in one article, and therefore each proposal was only a way to combat the form of manifestation of this phenomenon, which cannot be called a comprehensive response. In addition, the negative experience of the Republic of Kazakhstan, the only post-Soviet state whose Criminal Code was supplemented by an article entitled "Raiding", is cited as an example. Proponents of the second concept consider it inappropriate to criminalize of illegal seizure of the companies as a separate component of a criminal offense and emphasize the need to counteract this phenomenon with existing criminal law prohibitions, which can be divided into two groups. The main "anti-raider" criminal prohibitions are Art. 205-1, 206, 206-2 of the Criminal Code of Ukraine (first group). In addition, depending on the chosen method of raider attack, some raider actions may qualify under Art. 186, 187, 189, 190, 296, 355, 356, 358, 365-2 of the Criminal Code of Ukraine, etc. (second group). The author supports this concept, as the existing criminal law prohibitions are currently sufficient to counter illegal seizure of the companies, which is a complex multi-episode phenomenon. It is concluded that the emergence of another criminal prohibition will be inappropriate. In addition, it is problematic to combine all forms of illegal seizure of the companies under one concept and in one criminal offense, given the diversity of raider methods. At the same time, the author is taxed on the need to improve the existing articles of the Criminal Code of Ukraine in order to increase their effectiveness.

Key words: illegal entering into possession of the property, illegal seizure of property of an enterprises, obstruction of legitimate economic activity, economic security.

Актуальність дослідження. Економічний розвиток нашої держави залежить, зокрема, від ефективності протидії кримінальним правопорушенням, які посягають на господарську діяльність, оскільки стан захищеності бізнесу безпосередньо пов'язаний з інвестиціями в нього. У цьому контексті варто зупинитись на рейдерстві, протидія якому має здійснюватися, зокрема, методами кримінального права. Питання криміналізації рейдерства з 2007 року жваво обговорюється серед наукової спільноти. Ініціатива криміналізувати рейдерство у вигляді окремої статті Кримінального кодексу України (далі – КК України) неодноразово виходила від народних депутатів України у вигляді законопроектів. Проте досі поняття «рейдерство» відсутнє у кримінальному законодавстві. Причому це питання не втрачає актуальності, оскільки досі є предметом публічної дискусії.

Криміналізація рейдерства була об'єктом досліджень таких науковців, як В. Бахуринський, І. Богатирьов,

З. Варналій, П. Гега, Н. Грищенко, Н. Гуторова, Р. Дурдієв, Г. Здоронок, М. Камлик, Д. Кисленко, Е. Кісілюк, І. Кучеренко, О. Литвак, І. Мазур, С. Мирошниченко, А. Орлеан, Р. Панасенко, М. Погорелький, А. Політова, В. Пустовіт, Л. Скора, Я. Соловій, О. Таращанська, С. Титаренко, І. Федулова, В. Швець, В. Шеломенцев, Ю. Шуляк.

Метою дослідження є вирішення наукового питання щодо доцільності криміналізації рейдерства як окремого складу кримінального правопорушення.

Виклад основного матеріалу. В узагальненому вигляді існує дві концепції вирішення питання криміналізації рейдерства. Перша концепція передбачає створення окремої статті у Кримінальному кодексі України під назвою «Рейдерство». Прихильники другої вважають недоцільною криміналізацію рейдерства як окремого складу кримінального правопорушення та наголошують на необхідності протидіяти цьому явищу наявними кримінально-правовими заборонами.

Варто зазначити, що питання криміналізації рейдерства постало на повістку денну після Указу Президента України «Про заходи щодо посилення захисту прав власності» від 12 лютого 2007 року № 103/2007, яким Кабінету Міністрів доручено проаналізувати факти рейдерства та винести на розгляд Верховної Ради законопроект про встановлення кримінальної відповідальності за рейдерство [1].

Вже наступного місяця після Указу до Верховної Ради було подано проект Закону «Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство)» від 13 березня 2007 року № 3300, яким пропонувалось доповнити КК ст. 224-1 з назвою «Захоплення підприємства – рейдерство». Зазначена стаття передбачала кримінальну відповідальність за замовлення та (або) організацію нападу на підприємство, установу, організацію задля його захоплення, що привело до порушення його нормальної роботи, а також напад на підприємство, установу, організацію для його захоплення, вчинене організованою групою (рейдерство) [2]. Проте ця законодавча ініціатива не була реалізована з огляду на відкликання законопроекту. Очевидним є те, що причиною цього стала критика документа як від Головного науково-експертного управління, так і від представників науки. Зауваження були пов'язані з тим, що рейдерство розумілось у вузькому значенні та визначалось виключно кризь призму силового захоплення підприємств, установ, організацій.

З. Варналій та І. Мазур зазначали, що диспозиція пропонованої ст. 224-1 КК не включає сам зміст рейдерства і більшість його проявів, адже силове захоплення є лише однією з небагатьох форм рейдерської діяльності. Крім того, якщо виходити із запропонованого формулювання рейдерства, то не зовсім зрозумілим для науковців є сам склад злочину, тобто те, з якою метою здійснюється такий напад. На думку вчених, проблема рейдерства може бути вирішена тільки системними законодавчими ініціативами, які стосувались би цінних паперів, господарських товариств, діяльності правоохоронних і контролюючих органів, а не тільки введенням кримінальної відповідальності за силове захоплення [3, с. 134]. При цьому варто відзначити загально позитивне ставлення цих науковців до криміналізації рейдерства в окремий склад кримінального правопорушення.

Ще однією законодавчою спробою криміналізувати рейдерство став проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України (щодо недопущення захоплення підприємств, установ, організацій)» від 3 грудня 2007 року № 1101, яким пропонувалось доповнити КК новою ст. 206-1 з назвою «Незаконне захоплення будівель, споруд чи інших об'єктів підприємств, установ, організацій та незаконне втручання у їх діяльність з метою зміни органів управління та посадових осіб підприємства, установи, організації незалежно від форми власності» [4]. Як бачимо, попередній негативний досвід колег по парламенту було враховано. Однак з небезпідставною критикою цього разу виступив Верховний Суд України, який зазначав, що метою рейдерства є встановлення контролю над діяльністю підприємств, установ, організацій, їх грошовими коштами та іншим майном, а пропоновані законопроект дії щодо захоплення будівель, споруд чи інших об'єктів є лише засобами досягнення зазначеної мети. Окрім цього, суперечливим відзначено словосполучення «незаконне захоплення» [5, с. 54]. Як наслідок, цей законопроект прийнято у редакції без названої статті.

Одними з перших науковців, які висловились на підтримку створення окремої статті, стали у 2007 році А. Орлеан та Р. Дурдєв, які запропонували доповнити КК України нормою, яка передбачила б відповідальність за «встановлення контролю над юридичною особою чи її активами, вчинене шляхом завідомого використання неправосудного рішення суду чи підроблених докумен-

тів або злочинних дій службової особи, а також шляхом примушування до вчинення (відмови від вчинення) правочину, самоправства, застосування фізичного насильства чи інших незаконних засобів» [6, с. 87]. Під цим визначенням вони розуміли феномен рейдерства. Варто відзначити прогресивність цієї пропозиції на той час та відступлення від необхідності криміналізації силових проявів рейдерства. Фактично ця пропозиція є чимось середнім між сучасними ст. 206 та ст. 206-2 КК.

17 вересня 2008 року у Верховній Раді України були проведені комітетські слухання «Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів і виконавців». У рамках цього заходу головою комітету Верховної Ради з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності В. Швецем висловлена пропозиція щодо введення кримінальної відповідальності лише за організацію рейду (рейдерського нападу) [7, с. 130].

Схоже, що така пропозиція парламентаря будувалась на результатах наукової праці М. Камлика, М. Погорельця та В. Шеломенцева, які зазначали, що злочинні діяння, вчинені окремими виконавцями на всіх етапах організації і здійснення рейдерського нападу, є наслідком діяльності організатора (організація злочинного об'єднання, керівництво ним, забезпечення його злочинної діяльності), тому кримінальній відповідальності за всі злочини, вчинені рейдерськими групами чи організаціями, підлягає, відповідно до закону, організатор [8, с. 87].

Уваги заслуговує позиція Національної академії Служби безпеки України, висловлена у ході комітетських слухань, відповідно до якої поява формалізованого визначення й складу злочину «рейдерство» може, навпаки, погіршити ситуацію, оскільки рейдерство можна визначити як комплексне поняття, відсутність одного з його елементів автоматично виключатиме можливість кваліфікувати дії осіб як рейдерство, що даватиме змогу уникати юридичної відповідальності [7, с. 108].

Натомість представниками Національної академії прокуратури України пропонувалось доповнити КК новою статтею 191-1 з назвою «Незаконне встановлення контролю над юридичною особою чи її активами» шляхом розміщення її у розділі VI КК України «Злочини проти власності». Диспозиція пропонованої статті мала би встановлювати кримінальну відповідальність за «встановлення контролю над юридичною особою чи її активами або заволодіння ними, поєднане із вчиненням суспільно небезпечного протиправного діяння або з використанням суспільно небезпечного протиправного діяння, вчиненого іншою особою» [7, с. 113]. По-перше, не можу погодитись із розміщенням статті у розділі VI, оскільки вважаю, що рейдерство насамперед спрямовано на порушення нормального функціонування господарської діяльності, а не права власності (хоча воно, безумовно, є додатковим об'єктом таких кримінальних правопорушень). По-друге, невиправдану конкуренцію кримінально-правових норм викликало би словосполучення «із вчиненням суспільно небезпечного протиправного діяння», що пропонує вважати рейдерством кожне встановлення контролю над юридичною особою чи її активами, поєднане зі скоєнням будь-якого кримінального правопорушення.

До речі, майже у такій редакції пропонувалось доповнити КК України ст. 191-1 проектом Закону «Про внесення змін до статті 191 Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне встановлення контролю над юридичною особою чи її активами» від 25 вересня 2008 року № 3225 (відмінністю є доповнення диспозиції зворотом «або поєднані з насильством, яке не є небезпечним для життя або здоров'я особи, або з погрозою застосування такого насильства») (проект було відкликано) [9].

Інших пропозицій щодо створення окремої статті у Кримінальному кодексі України для боротьби з рейдерством від суб'єктів законодавчої ініціативи у подальшому не надходило.

Досить схожий підхід також простежується у О. Кальмана, який пропонував під незаконним рейдерством розуміти незаконне захоплення підприємств, установ та організацій. Об'єктивну сторону науковець визначав як незаконне захоплення підприємства, установи чи організації задля встановлення контролю над їх діяльністю або заволодіння їх майном чи активами [10, с. 304]. Очевидно, що використання словосполучення «незаконне рейдерство» з'явилося як результат розуміння цього явища за аналогією з іншими країнами. Не можу погодитись із цим, оскільки вважаю, що рейдерство апіорі є незаконним, а його особливості у пострадянських державах є унікальними. Знову ж таки не зовсім вдалим є використання словосполучення «незаконне захоплення».

Прихильником доповнення розділу VI КК України статтею 187-1 виступив також Б. Грек, запропонувавши таку редакцію цієї статті: «Рейдерство, тобто напад на підприємство, установу, організацію, жите або нежиле приміщення, інше майно незалежно від форм власності, вчинене за попередньою змовою групою осіб, поєднане із застосуванням фізичного або психічного насильства, або з погрозою застосування такого насильства, з використанням штучно створеного майнового конфлікту і підроблених або інших нелегітимних документів або неправових судових рішень для надання нападу видимості законних дій, задля протиправного заволодіння майном у великих розмірах або встановлення контролю над оперативним управлінням таким майном». Науковець також наполягав на тому, що основним об'єктом рейдерства є право власності, а сфера господарської діяльності виступає родовим, а не основним об'єктом [11, с. 43]. Згоден із позицією С. Титаренка, який, прокоментувавши таку пропозицію, зазначив, що поняття «неправове судове рішення», «надання нападу видимості законних дій», «штучно створений майновий конфлікт» сприймаються як занадто складні для встановлення на практиці оцінні ознаки, а саме визначення рейдерства – як громіздке [5, с. 39]. Також варто звернути увагу на те, що до явища рейдерства Б. Грек відніс напад на майно, оскільки «рейдерським атакам піддаються також такі об'єкти власності, як земельні ділянки, ділянки лісового фонду, жилі будинки (квартири) тощо» [11, с. 43]. Вважаю такий підхід помилковим, оскільки, по-перше, це виходить за рамки рейдерства як явища, по-друге, наявних навіть у 2009 році статей КК України було достатньо для кваліфікації злочинних дій з майном (крадіжка, присвоєння, пошкодження, знищення тощо) фізичних осіб.

Аналогічна пропозиція щодо статті 187-1 була також у І. Богатирьова [12, с. 128].

Ю. Шуляк також висловлює пропозицію доповнити розділ VI КК України та встановити кримінальну відповідальність за рейдерство, яке, на її думку, полягає у придбанні або захопленні чужого майна проти волі його власника задля встановлення над майном повного юридичного чи фактичного контролю [13, с. 79]. Вважаю таку пропозицію недосконалою, оскільки авторське тлумачення рейдерства суттєво відрізняється від загальноприйнятого, а придбання майна проти волі його власника не завжди є кримінальним правопорушенням. Висловлю припущення, що авторка керувалась тлумаченням закордонного поняття недружного поглинання, яким є придбання контрольованого пакета акцій компанії без згоди виконавчого органу або продовження переговорів з акціонерами після відхилення пропозиції покупки [14]. Саме учасників недружніх поглинань за кордоном називають рейдерами. Проте вітчизняна специфіка рейдерства відрізняється від зарубіжної. Більш того, Ю. Шуляк не конкретизує те, яке

майно придбається або захоплюється, не пов'яже це з господарською діяльністю, що не виправдано дає можливість називати рейдерством, наприклад, придбання майна в ході аукціону проти волі власника, який став боржником.

Р. Панасенко також вважав, що для боротьби з вітчизняним рейдерством доцільною є криміналізація цього явища в окремому складі злочину. На думку вченого, це дало б змогу відокремити рейдерство від багатьох інших складів злочину, що мають значно менший ступінь суспільної небезпечності. Окрім цього, позитивно би стала поява законодавчого визначення рейдерства та можливість почати вести однозначну статистику кількості щодо порушених кримінальних справ, обвинувальних вироків, засуджених за рейдерські атаки а також рівня поширення та розвитку цього явища в країні тощо [15, с. 165].

Серед останніх ініціатив виділення окремого складу кримінального правопорушення варто відзначити пропозицію О. Оніщук, висловлену 2021 року в ході доповіді «Українське рейдерство: як впізнати ворога без «обличчя» й перемогти його». За наслідками обговорення запропоновано змінити редакцію ст. 206-2 КК та викласти її таким чином: «Рейдерство, тобто протиправне заволодіння корпоративними правами, частками, акціями, паями засновників, учасників, акціонерів, членів юридичної особи, цілісним майном, комплексом, іншим майном юридичної особи, а також земельною ділянкою та іншим майном фізичної особи шляхом підроблення документів та/або використання підроблених, виконаних документів печаток, штампів або шляхом державної реєстрації прав та юридичних осіб без законних на те підстав» [16]. На мою думку, прийняття такого розуміння рейдерства винесе за його межі діяння, передбачені, зокрема, ст. 205-1 та ст. 206 КК України, які безспідставно визнаються науковою доктриною як кримінально-правові заборони, спрямовані на протидію рейдерству. Окрім цього, вважаю недостатньо виваженим підхід, за якого об'єктом рейдерських дій буде майно фізичних осіб, які не ведуть підприємницьку діяльність.

Також підтримку цієї концепції без конкретизації змісту статті висловили О. Тарашанська [17, с. 134], А. Політова [18, с. 66], Я. Соловій [19, с. 136].

Показовим прикладом є досвід криміналізації рейдерства у республіці Казахстан як єдиної пострадянської держави, законодавець якої вирішив криміналізувати рейдерство як окремих склад кримінального правопорушення. У свій час Кримінальний кодекс цієї держави було доповнено громіздкою статтею з назвою «Рейдерство», диспозиція якої є такою.

«Частина 1. Незаконне придбання права власності на частку в юридичній особі, а також майна та цінних паперів юридичної особи або встановлення контролю над юридичною особою шляхом умисного спотворення результатів голосування або перешкодження вільної реалізації права під час прийняття рішення вищим органом шляхом внесення до протоколів зборів, засідань, у виписки з них завідомо недостовірних відомостей про кількість тих, хто голосував, кворум або результати голосування або складання завідомо недостовірною підрахунку голосів або обліку бюлетенів для голосування, блокування або обмеження фактичного доступу акціонера, учасника, члена органу управління або члена виконавчого органу до голосування, неповідомлення відомостей про проведення збору засідання або повідомлення недостовірних відомостей про час і місце проведення зборів, засідання, голосування від імені акціонера, учасника або члена органу управління за свідомо підробленою довіреністю, шляхом порушення, обмеження права переважної купівлі цінних паперів, а також навмисного створення перешкод під час реалізації права переважної купівлі цінних паперів або шляхом іншого обмеження прав та законних інтересів акціонера, учасника юридичної особи під час прийняття рішень загальними

зборами акціонерів, учасників або умисного створення перешкод управлінню юридичною особою або виконання рішення загальних зборів або здійснення функцій виконавчого органу шляхом утримання установчих або інших правовстановлюючих документів, печаток юридичної особи, що призвело до заподіяння істотної шкоди правам або охоронюваним законом інтересам громадян чи організацій або охоронюваним законом інтересам суспільства або держави, карається...» [20]. У 2021 році статтю було доповнено ч. 1-1. «Незаконне набуття права власності на частку в юридичній особі, а також майна або цінних паперів юридичної особи або встановлення контролю над юридичною особою шляхом примусу власника до відчуження юридичної особи, частки участі в ній, цінних паперів та іншого майна внаслідок організації або ініціювання щодо цієї юридичної особи перевірок, вжиття обмежувальних, заборонних та інших заходів правоохоронними, контролюючими або іншими уповноваженими органами або організаціями або в судовому порядку, що спричинило суттєву шкоду правам або охоронюваним законом інтересам громадян або організацій чи охоронюваним законом інтересам суспільства або держави, карається...» [20].

З 2011 року, коли ця стаття була введена в дію, включаючи 10 місяців 2020 року, правоохоронними органами було зареєстровано лише 27 кримінальних проваджень, всі з яких були припинені з реабілітаційних підстав і жодне не було припинено з нереабілітаційних підстав [21]. Здавалось би, повний опис всіх можливих рейдерських дій під однією статтею Кримінального кодексу зупинить рейдерство. Однак результат виявився зворотнім: неефективність статті та поширення рейдерських атак [22].

Тепер пропонуємо розглянути другу концепцію щодо криміналізації. В. Швець у науковій статті висловив позицію щодо недоцільності доповнювати КК новим складом злочину, оскільки за умови включення рейдерства як окремого складу злочину співробітникам правоохоронних органів буде складно довести факт вчинення рейдерства. Пояснюється такий висновок тим, що рейдерство не є окремим діянням, а складається з низки протиправних дій, у яких задіяно багато осіб, не у всіх з яких є умисел на захоплення суб'єкта господарювання [23, с. 150].

Погоджуючись із тим, що наявність у кримінальному законі спеціальної норми, яка встановлює кримінальну відповідальність за певне суспільно небезпечне діяння, певною мірою має попереджувальний вплив, Н. Гуторова констатує, що криміналізації має бути піддано не рейдерство як система взаємопов'язаних дій, а окремі дії, що входять до цієї системи. Це дасть можливість реагувати кримінально-правовими засобами вже на перші дії, які розпочинають систему заходів щодо протиправного захоплення підприємств [24, с. 5, 9].

П. Гега та В. Пустовіт вважають, що у КК вже передбачено відповідальність за більшість протиправних дій, що вчиняються під час рейдерського захоплення, тому недоцільним є формулювання нової кримінально-правової норми. Науковці переконані в тому, що правоохоронні органи мають усі можливості притягати рейдерів до відповідальності, навіть за відсутності спеціальних статей, але не завжди цим користуються [25, с. 35].

Криміналізація рейдерства як окремого суспільно небезпечного діяння шляхом встановлення відповідальності за його вчинення в спеціальній кримінально-правовій нормі не вбачається доцільною, оскільки, з одного боку, приведе до надмірності криміналізації, з іншого боку, створить зайві складнощі під час притягнення винних до кримінальної відповідальності, тому що потребуватиме доведення

суб'єктивних ознак системи рейдерських дій загалом, тобто умислу на протиправне захоплення підприємств. Об'єднати рейдерське діяння в один склад злочину нині неможливо, адже такий склад злочину ніколи не буде доведений [26, с. 8].

Аналогічну позицію мають О. Литвак та І. Кучеренко, які вказують на те, що будь-які дії рейдера фактично підпадають під ознаки складів злочинів, передбачених КК України, таких як «Протидія законній господарській діяльності» (ст. 206), «Фіктивне банкрутство» (ст. 218), «Доведення до банкрутства» (ст. 219), «Незаконні дії у разі банкрутства» (ст. 221), «Самоправство» (ст. 356), «Постановлення завідомо неправосудного судового рішення» (ст. 375), «Невиконання судового рішення» (ст. 382 КК), «Організація масових заворушень» (ст. 294 КК) [27, с. 42].

Погоджуючись із науковцями, зазначу, що нині КК України передбачає ще більший перелік статей, під кваліфікацію яких підпадає рейдерство. Перш за все це «анти-рейдерські» статті, прийняті 10 жовтня 2013 року Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання діяльності юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», такі як «Підроблення документів, які подаються для проведення державної реєстрації юридичної особи та фізичних осіб – підприємців» (ст. 205-1), «Протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації» (ст. 206-2). Щодо ст. 206-2 низка науковців (І. Федулова [28], Н. Грищенко [29], В. Бахуринський [30]), аналізуючи на дисертаційному рівні цю норму, вважають її основною кримінально-правовою заборонаю, спрямованою на протидію рейдерству.

Окрім цього, існує низка статей загального спрямування, якими можуть бути кваліфіковані дії рейдерів, зокрема «Шахрайство» (ст. 190 КК), «Втручання в діяльність працівника правоохоронного органу, судового експерта, працівника державної виконавчої служби, приватного виконавця» (ст. 343), «Підроблення документів» (ст. 358), «Службове підроблення» (ст. 366).

Прихильниками концепції достатності наявних кримінально-правових заборон для протидії рейдерству були також Е. Кісілюк [31, с. 113], С. Мирошніченко [32, с. 8], Г. Здоронюк [33, с. 29], Л. Скора [34, с. 5].

Висновки. На мою думку, ключовою помилкою прибічників створення окремої статті КК України під назвою «Рейдерство» є складність та динамічність розвитку форм цього явища. Рейдерство не вчиняється одномоментно і є системою взаємопов'язаних дій. Також варто відзначити різноманіття рейдерських схем. Наприклад, «силові» сценарії рейдерства були притаманні цьому явищу у період 1990–2000 років, а тому, коли законодавець почав боротись із такими формами на початку 2000-х років, це втратило актуальність, оскільки поширення набуло «документальне» рейдерство. Також у вчиненні таких дій можуть брати участь різні особи (замовник, організатор, виконавці). Важко поєднати всі різновиди рейдерства під одним поняттям та в одному складі кримінального правопорушення з огляду на різноманіття форм рейдерських дій, тому позитивні прагнення ввести в обіг кримінального законодавства поняття «рейдерство» та охопити ним у рамках однієї статті КК України всі прояви цього явища приречені на невдачу. Окрім цього, разом із розширеною диспозицією ст. 206, відносно новими ст. 205-1 та ст. 206-2 КК України поява ще однієї кримінально-правової заборони буде недоречною. Водночас слід зосередити увагу законодавця та наукової доктрини на удосконаленні наявних статей КК України задля підвищення їх ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про заходи щодо посилення захисту права власності : Указ Президента України від 12 лютого 2007 року № 103/2007. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1032007-5495> (дата звернення: 09.02.2022).

2. Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за захоплення підприємств (рейдерство) : проект Закону від 13 березня 2007 року № 3300. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=3300&skl=6 (дата звернення: 09.02.2022).
3. Варналій З., Мазур І. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 2 (3). С. 129–136.
4. Про внесення змін до деяких законів України (щодо недопущення захоплення підприємств, установ, організацій) : проект Закону від 3 грудня 2007 року № 1101. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=30906 (дата звернення: 09.02.2022).
5. Титаренко С. Кримінальна відповідальність за протиправне захоплення суб'єктів господарювання : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Дніпро, 2018. 262 с.
6. Орлеан А., Дурдієв Р. Щодо криміналізації рейдерства. *Вісник прокуратури*. 2007. № 8 (74). С. 83–88.
7. Шляхи подолання рейдерства: удосконалення законодавства та посилення реагування правоохоронних органів на протиправні дії його організаторів і виконавців : матеріали комітетських слухань Верховної Ради України. Київ : Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО, 2008. 127 с.
8. Камлик М., Погорелький М., Шеломенцев В. Рейдерство в Україні: сутність та засоби протидії. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2007. Вип. 17. С. 69–88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2007_17_6 (дата звернення: 09.02.2022).
9. Про внесення змін до статті 191 Кримінального кодексу України щодо кримінальної відповідальності за незаконне встановлення контролю над юридичною особою чи її активами : проект Закону від 25 вересня 2008 року № 3225. URL: <https://numl.org/MiJ> (дата звернення: 09.02.2022).
10. Кальман О. Протидія незаконному рейдерству: питання криміналізації. *10 років чинності Кримінального кодексу України: проблеми застосування, удосконалення та подальшої гармонізації із законодавством європейських країн* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, 13–14 жовтня 2011 року / редкол.: В. Тацій (голов. ред.), В. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. Харків : Право, 2011. С. 301–304. URL: https://ivpz.kh.ua/wp-content/uploads/2019/02/zbirnik_konferencii_2011.pdf (дата звернення: 09.02.2022).
11. Грек Б. Кримінально-правова характеристика об'єктивної сторони рейдерства та його відмінність від суміжних злочинів. *Адвокат*. 2009. № 9. С. 6–11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2009_9_1 (дата звернення: 09.02.2022).
12. Богатирьов І. Рейдерство в Україні: міф чи реальність. *Вісник прокуратури*. 2007. № 11. С. 124–128.
13. Шуляк Ю. Кримінально-правова характеристика рейдерства. *Актуальні проблеми кримінального права (пам'яті професора П. Михайленка)* : тези доповіді II науково-теоретичної конференції (м. Київ, 16 листопада 2011 року) / ред. кол.: В. Коваленко (голова), О. Джужа, Є. Бодюл та ін. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2011. С. 77–80.
14. Legal encyclopedia Cornell Law Institute. URL: https://www.law.cornell.edu/wex/hostile_takeover (дата звернення: 09.02.2022).
15. Панасенко Р. Щодо криміналізації та тлумачення рейдерства в Україні. *Вісник Луцького державного університету імені Е. Дідоренка*. 2010. № 5. С. 160–166.
16. Українське рейдерство: як впізнати ворога без «обличчя» й перемогти його : доповідь аналітичного центру «Український інститут майбутнього». URL: <https://uifuture.org/publications/ukrainske-rejderstvo-yak-vpiznaty-voroga-bez-oblychchya-j-peremogty-jogo> (дата звернення: 09.02.2022).
17. Тарашанська О. Державна протидія рейдерству в корпоративному секторі економіки України. URL: http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/dutp/2010_2/txts/10tobseu.pdf (дата звернення: 09.02.2022).
18. Політова А. Щодо криміналізації та тлумачення рейдерства в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2013. № 22. Ч. 2. Т. 3. С. 64–67.
19. Соловій Я. Кримінально-правові проблеми кваліфікації злочинних захоплень суб'єктів господарювання як виявів рейдерства. *Науково-інформаційний вісник. Право*. 2011. № 4. С. 130–137.
20. Уголовный кодекс Республики Казахстан от 3 июля 2014 года № 226-V. URL: https://online.zakon.kz/document/?doc_id=31575252#sub_id=0 (дата звернення: 09.02.2022).
21. Каймаков А. Взгляд на статью 249 Уголовного кодекса РК (рейдерство). URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34957541&pos=6;-106#pos=6;-106 (дата звернення: 09.02.2022).
22. Журсунов Р. В Казахстане доминирует «серое» рейдерство. URL: <https://kapital.kz/business/96000/rustam-zhursunov-v-kazakhstanedominiroyet-seroye-reyderstvo.html> (дата звернення: 09.02.2022).
23. Швець В. Основні напрями подолання рейдерства в Україні. *Європейські перспективи*. 2012. № 2 (2). С. 146–152. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2012_2%282%29_26 (дата звернення: 09.02.2022).
24. Гуторова Н. Щодо встановлення кримінальної відповідальності за рейдерство. *Юридичний радник*. 2007. № 2. С. 6–9.
25. Гега П., Пуствовіт В. Сутність протиправного перерозподілу та відчуження власності в Україні (рейдерство). *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2013. № 1. С. 29–36. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/boz_2013_1_6 (дата звернення: 09.02.2022).
26. Кисленко Д. Проблеми кримінальної відповідальності за участь у рейдерських захопленнях. *Юридична наука*. 2016. № 11. С. 4–12.
27. Литвак О., Кучеренко І. Проблема рейдерства очима кримінолога і цивіліста (закінчення). *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2010. № 4 (20). С. 40–44.
28. Федулова І. Кримінальна відповідальність за протиправне заволодіння майном підприємства, установи, організації : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Львів, 2019. 216 с.
29. Грищенко Н. Кримінальна відповідальність за протиправне заволодіння майно підприємства, установи, організації : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Дніпро, 2019. 216 с.
30. Бахуринський В. Кримінально-правова відповідальність за вчинення рейдерства в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2021. 213 с.
31. Кісілюк Е. Кримінально-правова основа протидії рейдерству. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 1. С. 111–114.
32. Мирошниченко С. Об уголовной ответственности за рейдерство. *Бизнес*. 2007. № 8. С. 24.
33. Здоронок Г. Хозяйственный спор или рейдерство? *Юридическая практика*. 2008. № 18–19. С. 28–30.
34. Скора Л. Кримінально-правова характеристика протидії законній господарській діяльності : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08. Київ, 2012. 253 с.